

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1199

מסכת יבמות ס"ט-ע"ה ♦ עדויות ה', ו' - אבות א', ב'

בס"ד, י"ד אייר תשפ"ב

השבוע בגליון

- ♦ האם בת כהן היא כהנת?
- ♦ הניתן לקיים מצוות ביכורים בשנת השמיטה?
- ♦ הגדרת כח חז"ל לתקן ולאסור
- ♦ מדוע היתה רות - מואביה?

- ♦ מילה בסכין ופריעה בציפורן
- ♦ מה טעם מצווה מן המובחר למול בברזל?
- ♦ החומרא של הקראים
- ♦ מתי בית דין כופים לקיים ברית מילה?

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

לפני מי אתה עומד

סח הגאון רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל: צא ולמד מאומות העולם, עד כמה יראים הם מאימתה של מלכות וטורחים לכבודה. קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, שעלינו לנהוג כך כלפי מלך מלכי המלכים הקב"ה.

עסקן נמרץ, מנהל מוסד גדול בארצות הברית, עמד בפני פריצת דרך משמעותית לטובת מוסד שבראשו עמד, ולמטרה זו הוא התכוון לגייס כספים בהיקף נרחב. אלא שפעולה זו חייבה, כמובן, חזירה עמוקה לתודעת הקהל היהודי בארצות הברית, והעסקן החליט כי בעולמנו עמוס החוויות יש ליצור אירוע נדיר בתוככי המוסד, כך שהכל ישוחחו עליו ימים רבים ושמו של המוסד ינשא בפי כל.

אמר ועשה. לאחר הפעלת קשרים ענפים ושיחות ארוכות עם גורמים רבים, הצליח מנהל המוסד לקבל את אישורו של ראש אגף הטקסים בבית הלבן להגשת בקשה להזמנת נשיא ארצות הברית של אמריקה אל המוסד.

דרך ארוכה ומורכבת נדרש המנכ"ל לעבור עד שהצליח להוכיח, כי המוסד וראשיו עומדים בכל הקריטריונים הנדרשים, כדי שהאדם החשוב ביותר בעולם יכבד אותם בנוכחותו. סוף סוף ניתן האישור העקרוני מטעם הוועדה הממונה על הנושא, והמנכ"ל נקלע לסבך נוסף של דרישות ובקשות שהונחתו עליו מטעם וועדת האירועים שעל יד הבית הלבן, המופקדת על תקינות הטקסים והביקורים הנשיאותיים.

לאחר חודשים מספר הפך המוסד את פניו. ריח של סיד נקי כהה באפם של חברי הוועדה. מנורות נושנות ושבורות בחלקן, הושלכו היישר אל פח האשפה, ובמקומן נתלו נברשות נוצצות שהפיקו אור בוהק. השלט הגדול הנושא את שמו של המוסד נוקה וצוחצח כיאה וכיאות, ונדמה היה כי הכל הולך כשורה.

דף עא/ב עשה לך חרות צורים

מילה בסכין ופריעה בציפורן

באיזה כלי יש לקיים מצוות ברית מילה?

הרמב"ם פוסק (הלכות מילה פרק ב' הלכה ח'): "בכל מלין ואפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר שכורת, ולא ימול בקרומית של קנה מפני הסכנה, ומצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספרים, ונהגו כל ישראל בסכין".

מה טעם מצווה מן המובחר למול בברזל?

בעבר עסקנו בנידון זה [ראה מאורות הדף היומי כרך ג מסכת נדרים לב/א]. הטעם העיקרי שהוזכר בפוסקים (עיין ספר הברית סימן רס"ד ס"ק ס"ב) הוא שהברזל חד וחיתוכו מהיר, ובכך מונעים כאב מיותר מן הנימול.

בסוף ההלכה כותב הרמב"ם: "ונהגו כל ישראל בסכין". סכין ולא כלי חיתוך אחר, כגון, מספריים. יתכן כי גם מנהג זה נובע מכך שהכאב הנגרם בסכין פחות מכאב הנגרם ממספריים. יש שאמרו, כי נהגו למול דווקא בסכין כדי להוציא מלבם של קראים, כלהלן.

ה'חומרא' של הקראים: מעשה שהיה, כך היה. בתקופת הגאונים התפתחה תנועה קראית גדולה, בראשה עמד ענן בן דוד, אשר הפנה עורף לדרך היהדות הצרופה ופיתח תורה קראית מפורטת. למרות שלא האמין בתורה שבעל פה, הוא מצא 'חומרות' שונות בתורה שבכתב, ביניהן, כי יש למול במספריים דווקא... שכן, בצוות הקב"ה על יהושע למול את בני ישראל עם כניסתם לארץ ישראל, הורה לייטול "חרבות צורים" - לשון רבים. היאך אפשר למול בשני סכינים? על כרחך, הסיק ענן בן דוד, כוונת הכתוב למספריים...

כדי להוציא מדעה מעוותת זו נהגו למול דווקא בסכין ולא במספריים (תו"ש שמות, מילואים י"ט). **נימולו בכלי אבן:** משעסקנו בפסוק זה, נציין, כי פרשני התנ"ך נוקטים, כי אכן יהושע מל את בני ישראל בכלי ברזל, ברם, במדרש (בראשית רבה נ"ח) נאמר, כי בכניסתם לארץ בני ישראל לא נימולו בכלי ברזל אלא באבנים. המדרש מפרש "צורים" מלשון אבן. במקומות נוספים מצאנו שימוש בלשון "צור", כגון, "וְהָיְתָה בְּצֹר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם" (שמות יז/ד).

שלא ייטאמו הנימולים: מה טעם מלם דווקא באמצעות כלי חיתוך עשויים אבן? המלבי"ם מבאר זאת על פי האמור בסוגייתנו שבני ישראל היו טמאים בטומאת מת ונזקקו להזאת מי חטאת של פרה אדומה כדי להטהר. הדעת נותנת, כי כפי שהם היו טמאים, כך גם כליהם. והנה, קיבלו חכמינו ז"ל כלל בהלכות טומאת מת, כי "חרב הרי הוא כחלל". כלומר, הנוגע בחרב שנגעה במת - כאילו נגע במת עצמו. מעתה, מאחר שבני ישראל נימולו בעיצומם של שבעת הימים בהם היו בתהליך טהרתם מטומאת מת, נמנעו מלמולם בכלי ברזל, לבל יאלצו לעבור את תהליך הטהרה מתחילתו... (ראה רינת יצחק יהושע שם, ועיי"ש בשם הר"ש שחולק וסובר שחרב הנוגע בטמא מת בתוך ימי טהרתו מטמא רק בימים הנותרים לטהרת האדם, ואינו הופך להיות כטמא מושלם שצריך שבעה ימי טהרה).

דיון חשוב אחר על אודות הפסוק "חרבות צורים" נוגע במישרין לסוגייתנו. בגמרתנו מבואר, כי בארבעים השנים בהן שהו בני ישראל במדבר, הם מלו אך לא פרעו, מפני סכנת הדרכים, ובטרם כניסתם לארץ ישראל הורם הקב"ה שישלימו את מצוות המילה ויקיימו את הפריעה (ראה תוספות ד"ה מאי טעמא).

לעילוי נשמת

הר"ד **אברהם פסח סקורניק** ז"ל ב"ר צבי יהודה ז"ל

נלב"ע י"ג באייר תשמ"ו **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידנו פרופ' הר"ד יהודה גבריאל סקורניק ומשפ"ו שיחיו - ת"א

נר ה' נשמת אדם

כיצד מקיימים את מצוות הפריעה? ברמב"ם (הלכות מילה פרק ב' הלכה ב') כתב כי הפריעה מתבצעת באמצעות הציפורן. ברם, מן הפסוק המובא בגמרתנו, "חרבות צורים", מוכח כי נעשית בכלי, שהרי פסוק זה עוסק במצוות פריעה, והיא נעשתה ב"חרבות צורים"!

טענה זו הועלתה לפני המהר"ץ חיות (שו"ת מוהר"ץ סימן ס'), והוא דחאה תוך כדי שחידש, כי המל ולא פרע, בבואו לפרוע זקוק שוב להטפת דם ברית, כדי הנולד מהול (עיי' שבת קלה/א, י"ד סימן רס"ג סעיף ד'). לפיכך, הנאמר בפסוק "חרבות צורים", אינו מתייחס לפריעה אלא להטפת דם הברית מאלה שנזקקו לפריעה. הפריעה נעשתה, איפוא, בציפורן, וחרבות הצורים נועדו להטפת דם ברית. [אולם דבריו של המהר"ץ חיות אינם מוסכמים. ראה שו"ת אחיעזר ח"ג סימן ס"ה וברינת יצחק שם ובהמשך, ובספר הזכרון להגרש"ב ורנר עמוד ק"ו ואילך].

דף עא/ב אביו ואמו חבושין

מתי בית דין כופים לקיים ברית מילה?

אל בעל התשב"ץ (שו"ת ח"ג סימן ח') נתגלגל ובא המעשה הבא.

תינוק נולד בכ"ב באב, כך שהיה צריך למולו בתשעה באב, היום השמיני. ברם, עוד ביום הלידה הודיע אבי הנו, כי ידחה את קיום המצווה, רח"ל, כי ביום תשעה באב אין באפשרותו "לשמוח ולשמח בסעודת ברית המילה"... ניסו לסבר את אזניו, כי יתחיל לערוך את השולחנות והכלים בתשעה באב אחר הצהרונים, ומיד בצאת הצום יישב לסעוד, אך מאום לא הועיל.

יום תשעה באב חלף, ותהום העיר. האב עמד בסירובו ולא מל את בנו ביום השמיני, אלא ביום לאחר מכן. רבני העיר שאלו את התשב"ץ אם יש להענישו או מה יש לעשות. הוא השיבם, כי את הנעשה אין להשיב, אך ברצונו לדון עמם במעשה, לא לפני שהוא יוצא חוצץ נגד איש זה ודומיו אשר ביכרו "לעשות הנאת הכרס עיקר והמצווה טפלה לה".

ביום ברית המילה, כותב התשב"ץ, ראוי לכפותו לקיים את המצווה למול ביום השמיני, שהרי 'כופין על המצוות', אולם, לאחר שעבר היום השמיני אין לנדונו, כי לא מצאנו מקור להעניש אדם שביטל מצוות מילה ביום השמיני.

השאלה המתבקשת היא, האם ביום השמיני, בשעה שאביו מסרב למולו, היה על בית דין למול את התינוק. שהנה, במסכת קידושין (כט/א) מבואר, כי אם אין מי שימול את התינוק, מצווה על בית דין למולו, ולכאורה גם בתינוק זה יש לנהוג כן. ברם, התשב"ץ מוכיח מדברי רש"י בסוגייתנו, כי היכן שהאב לפנינו, ובהגיע היום השמיני אין האב מל את בנו, אין מצווה על בית דין למולו, כי כל מצוותם היא היכן שלבן אין אב או שהאב נמנע מקיום המצווה לגמרי, ולא היכן שנמנע מקיומה ביום השמיני.

שהנה, בגמרתנו מבואר, כי אב ואם הנמצאים בבית האסורים בערב פסח, ולהם תינוק ביום השמיני הזקוק למילתו, אלא שאינם יכולים למולו, הרי הם מנועים מאכילת קרבן פסח, לפי שמי שבנו ערל - אסור באכילת קרבן פסח. המקרה המדובר הוא, שבעודם בבית הסוהר שליח מטעמם שחט עבורם קרבן, כך שבלייל הסדר, אם ישתחררו, יכולים הם לאכול. ברם, מאחר שבנם ערל, הם מנועים מאכילתו. רש"י מסביר בטעם הדבר, "ומצות מילה מוטלת עליהם ולא על אחרים". לכאורה, מדוע נחשבת המצווה כמוטלת עליהם ולא על אחרים? הן אינם יכולים לעשותה!

מכאן מוכיח התשב"ץ, כי החובה עוברת לבית דין רק במקרה שהאב אינו אמור לקיים את המצווה כלל, אך אם האב יכול לקיימה בשלב מסוים ואך ביום השמיני הוא נמנע מקיומה, המצווה אינה עוברת לבית דין.

ראוי לציין, כי הגה"ק בעל אבני נזר (שו"ת י"ד סימן ש"ח), הרבה לתמוה על חידושו הנשגב של התשב"ץ, וכלשונו: "הדברים מרפסין איגרי לומר שמצוות מילה בזמנה, שדוחה שבת, שאין בית דין מצווין על קיומה כלל" [ועיי"ש שדחה את הראייה מרש"י].

האם בת כהן היא כהנת?

בתקופה זו לומדי הדף היומי עוסקים רבות בדינה של בת כהן לגבי אכילת תרומה, ובמאמר שלפנינו נתבשר מהודה של חקירה נפלאה על אודות הגדרת מעמדה של בת כהן בבית אביה. נידון זה העלה אחד מגדולי הדורות שעברו, רבי יהודה לייב בטלן, רבה של וילקומיר ושל דווינסק, שנתכנה כן על שום התמדתו הגדולה ופרישותו העצומה.

שאל נשאל רבי יהודה לייב (שו"ת זכר יהודה סימן ל"ז), על כשרותו של גט שנכתב בו בטעות כי אבי האשה הוא לוי, והוא לא היה לוי כלל. הלכה היא, כי טעות בשמו של האב אינה מעכבת את הגט, ואילו טעות בשם הבעל או האשה - מעכבת. לכאורה, אין הטעות שהתרחשה בגט זה קשורה לשם האשה, שהרי כאשר כותבים על אשה שהיא בת פלוני הכהן, אין הכוונה לציין שהיא "כהנת", אלא מתכוונים לכך שאביה הוא פלוני הכהן ואם כן אין זו אלא טעות לגבי מעמדו של האב בלבד, ואין עילה לפסול את הגט [עיי"ש שהכריע כן בפשטות, שהכוונה למעמדו של האב ולא שהבת היא נצר לשבט לוי או לכהונה].

את עיקר מעייניהם מיקדו חברי הוועדה הנכבדים באולם המרכזי, אשר בו אמור הנשיא לשאת את דבריו.

שבעינים לפני האירוע המיוחל ייסגר האולם, ואיש לא יורשה להכנס אליו, התרה קצין הביטחון של הוועדה בפני המנהל, גם אתה לא. המנכ"ל נהנה בראשו לכל הסעיפים ותתי הסעיפים שנערמו על שולחנו, ובהם הוראות קפדניות בכל הנוגע לביקור ולהודעות שייצאו לעיתונות לאחריו.

בעת סיוורם באולם הכינוסים, הבהירו חברי הוועדה למנכ"ל, כי עליו לעטר את האולם בולונות. אין הדבר ראוי, שנשיא המעצמה הגדולה בעולם יגאם בחדר אשר חלונותיו אינם מכוסים. עליו לגשת בהקדם לחנות פלונית, המתמחה בייצור מידי של וילונות יוקרתיים, ולרכוש שם וילונות ראויים לשמם.

בו ביום הוויל המנכ"ל דולרים כמים עבור רכישת וילונות מפוארים, מן הסוג שניתן לראות בארמונות האצולה באירופה. בד עבה, בצבע ארגמן כהה, השתלשל בכבדות מתקרת אולם האירועים. פס זהב טהור חצה את הווילון לכל רחבו והעניק לו מימד מלכותי, רשמי וסמכותי, כאומה: לידי יעמוד האדם שיכול לצוות למחוק את כדור הארץ על יושביו ברגע אחד, ובתחתית הווילון נדו פעמוני ענק בגוני דגל ארצות הברית. בעודו פולט אנת רווחה הזמין המנכ"ל בסיפוק את חברי הוועדה לסיוור מסכם ואחרון, שלאחריו, כך קיווה בכל מאו, יוענק לו האישור הסופי לביקור.

חברי הוועדה, שהופיעו הפעם בלוויית יועציהם לענייני תרבות, אופנה, יחסי ציבור, הקול היהודי, ועוד, התמקדו בכל פרט בטרם כניסתם לאולם האירועים, החל מן המיקום המדויק שבו תחנה מכונית השרד של הנשיא וכלה בעומק חריטת האותיות על המתנה המוכספת שתוענק לאיש הדגול רב החשיבות.

בבטחון רב פתח המנכ"ל בתנופה את דלת אולם האירועים, כשבליבו הוא מצפה לתשואות רמות מאת חברי הוועדה על טעמו האנין והמשובח בבחירת הווילון. להפתעתו המרה החמיץ יו"ר הוועדה את פניו והורה לו באופן חד משמעי: הסר את הווילונות הללו! האם אמרת לבעל החנות, שהווילונות מיועדים לעטר את חלונותיו של חדר שנשיא ארצות הברית של אמריקה יבקר בו? המנכ"ל, שכבר ספג מחברי הוועדה ביקורות, הערות, הוראות ופקודות אין ספור, לא ידע את נפשו. לא אמרתם לי להגיד לו את זה, הפטיר בקול נכאים. אז תגיד לו את זה, סיכם יו"ר הוועדה.

נכנע ומושפל שב המנכ"ל אל בעל החנות, שהופתע לראותו שנית, התיישב בלאות על כסא ופנה אל בעל החנות: אני זקוק לוילונות עבור חדר שבו יבקר נשיא ארה"ב. יש משהוא מפואר יותר מהווילונות שרכשתי אצלך? שאל בייאוש בעודו סוקר בעיניו את תצוגת הווילונות היוקרתיים שהוצגה לראווה בשטח בית המסחר. במוחו כבר עלו מחשבות קודרות על סכומים אגדיים שיאלץ להפריש לצורך רכישתם, כאשר צחקו של בעל החנות נשמע מתגלגל בין הווילונות. ידידי, וילון שכזה ערכו מגיע לעשירית משווי של הווילון היוקרתי שרכשת! הנה, זה הבד הדרוש לך לתפירת וילון לחדר שבו יגאם נשיא ארצות הברית של אמריקה, הצביע בעל החנות לעבר אחד הווילונות. **בעינים** פעורות לרווחה התבונן המנכ"ל בבד משובח בעל צבע אפרפר בהיר, אשר רקעו החלק מעיטורים זעק פשטות והעדר פאר.

אתה צריך להבין, הסביר בעל החנות ברצינות תהומית. כשהנשיא נואם, כל העיניים צריכות להיות מופנות אליו בלבד. אם מאן דהוא יפנה את ראשו למקום אחר, אזי כל יועצי הנשיא, כותבי הנאומים, מכיני הביקור ופמלייתו הכבודה יראו זאת ככשולן מחפיר. לשם כך מקפידים יועצי הנשיא, כי באולם הנאומים יתלו וילונות פשוטים

בלבד, אשר אינם עשויים למשוך את תשומת לבו של אדם כל שהוא מקרב המאזינים.

★ ★ ★

אם על כבודו של בשר ודם מקפידים לשמור באופן מדוקדק כל כך, קל וחומר שעלינו, הזוכים ללמוד בתורה הקדושה, בעלי ההזדמנות לשבת בכל יום בפלטרין של מלך וללמוד בתורת ה', לנצל זכות זו, להתמקד בדבר גדול זה ולא להסיח דעתנו הימנו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף עא/ב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו **קיים פריעה מדעתו** אף על פי כן, אומרים בעלי התוספות (שבת קל"ז), קיים אברהם אבינו מצווה זו בלא ציווי. זהו שאמרו חז"ל קיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה. ותמוה, הרי במילה נצטווה ולא קיימה מדעתו. ברם, חלק הפריעה שבמילה אכן קיים מדעתו... (כתב סופר).

דף עא/ב פריעת מילה

שני חלקים במילה

דרש רבי יוסף דב מברסק, בעל הבית הלוי: הקדמונים חקרו אם מצוות ברית מילה היא הסרת הפגם, או שמא הוספת מעלה וקדושה. והנה, שני הצדדים נכונים, שהרי כך אמרו בנדרים (לא): "מאוסה היא הערלה..." ועוד אמרו שם "גדולה היא מילה..."

ברם, בתשובה מעניינת שכתב בנושא, הוא דן בדבר, האם בת כהן מוגדרת "כהנת" השייכת בקדושת הכהונה [אף על פי שאין חלים עליה איסורי כהונה, כהמנעות מטומאה], או שמא אינה שייכת לקדושת הכהונה כלל, כלהלן.

אכילת תרומה היא נחלתם של הכהנים בלבד, אך הכהנים מאכילים בתרומה את נשותיהם, עבדיהם ובהמותיהם, לפי שכל הנטפלים לכהונה רשאים לאכול תרומה. ברי, כי ישראלית שנישאה לכהן אינה נהיית כהנת. אכילתה בתרומה היא מפני שהיא נטפלת לבעלה הכהן.

לעומת זאת, בניו של הכהן אוכלים בתרומה לא מפני שהם נטפלים לאביהם, אלא לפי שהם עצמם כהנים. השאלה אותה יש לברר היא, מה בדבר בנותיו של הכהן. הן בהנשאן לישראל - פוסקות לאכול בתרומה. מה, איפוא, מעמדן של בנות כהן, האם הן מוגדרות כהנות, האוכלות תרומה בזכות עצמן, אלא שזכותן פוקעת בהנשאן לישראל, או שמא אוכלות הן אך בזכות אביהן, מפני שהן נטפלות אליו? [עיי"ש שהביא משמעויות רבות לכל צד].

וכי תאמרו מה נפקא מינא, יהא כך או כך, עיקר תאכל בתרומה!

ובכן, קיימת השלכה הלכתית פשוטה לגבי ברכה על אכילת תרומה. בגליון 419 הבאנו נידון, אם בת כהן האוכלת תרומה בבית אביה, תברך על אכילתה "אשר קידשנו בקדושתו של אהרן", כשם שאביה הכהן מברך.

אם בת כהן אוכלת בתרומה מפני שהיא נטפלת לאביה, אין טעם שתברך, שהרי היא עצמה לא התקדשה בקדושתו של אהרן. ברם, אם היא אוכלת מפני היותה כהנת, הרי התקדשה בקדושתו של אהרן ותברך.

ראוי לציין, כי הגר"ח קנייבסקי שליט"א כותב (דרך אמונה הלכות תרומות פרק ט"ו בציון ההלכה אות י"ז), כי אף על פי שעבדו של כהן ואשת הכהן אינם מברכים, פשוט שבת כהן מברכת.

דף עג/א אלו בכורים

הניתן לקיים מצוות ביכורים בשנת השמיטה?

מצוות ביכורים.

"וְלִקְחֶתָּהּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ וְשִׂמְתָּ בְטָנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְשִׁכְּוֹ שְׁמוֹ שָׁם" (דברים כו/ב).

בעזרת ה' נזכה שבקרוב בית המקדש יעמוד על מכונו, והמאמר הבא יהיה מעשי ביותר בשנה זו, שנת השמיטה.

מחג השבועות ועד חג הסוכות היו מביאים ביכורים. השאלה העולה היא, האם בשנה השביעית, בה מופקרים השדות וגידולי השדה, אפשר לקיים מצוות ביכורים.

"אשר ה' אלוקיך נותן לך": האור החיים הקדוש מדקדק מלשון הפסוק, שלא הצטוונו להביא ביכורים אלא מן האדמה "אשר ה' אלקיך נותן לך" - "לזה בא דברו הטוב, שאינו מצוה אלא על זמן הניתנה לך, שהם שש שנים. אבל שנת השמיטה אין בה הבאת ביכורים, לפי שאינם שלו אלא מופקרת לכל".

המנחת חינוך (מצווה צ"א אות ב) מביא את דברי האור החיים הקדוש ומציין, כי לא זו בלבד שמן הרמב"ם והחינוך משמע כי מביאים ביכורים בשמיטה, אלא שכך כתב מפורשות רש"י בפירושו לתורה (שמות כג/ט): "ראשית ביכורי אדמתך - אף השביעית חייבת בביכורים". רש"י זה הוא המקור הקדום ביותר לכך שיש להביא ביכורים בשביעית, אך המנחת חינוך מוסיף, כי ודאי רש"י מסתמך על ברייתא קדומה.

"אשר נתת לי?" אולם, מפרשי רש"י, גור אריה ומזרחי, סבורים כי גירסת רש"י שלפנינו משובשת, כי היאך זה יעמוד אדם ויקרא "פרי האדמה אשר נתתה לי" בעוד הפירות לא ניתנו לו בשמיטה, וכך משמע ברש"י בסוגייתנו (עז/א ד"ה ונוהגין). לעומתם התשב"ץ (ש"ת ח"ב סי' רמ"ז) אינו מפקפק בדבר ונקט את דברי רש"י כפי שמופיעים בגירסתנו.

החזון איש זצ"ל (ערלה סימן י"א ס"ק י"ח) מפרש כי רש"י מתייחס לפירות שחנטו קודם שנת השביעית. פירות אלה אינם קדושים בקדושת השביעית, ואינם הפקר, אלא שייכים לבעליהם. ברם, ניתן היה לחשוב כי מאחר "שאינן שנה זו שנת שמחת אסיפה של תבואה ופירות, אף אותן שאין בהן קדושת שביעית והן שלו, לא יביא. קא משמע לן, שאף שביעית חייבת בביכורים" (ועיין עוד בהגהות על המנחת חינוך, בהוצאת מכון י-ם, אות ג).

דף עו/ב עמוני ומואבי אסורים

הגדרת כח חז"ל לתקן ולאסור

הקב"ה נתן את התורה לעמו ישראל והפקיד ביד החכמים את הכח, הזכות והחובה להתקין תקנות, מצוות ואיסורים, כדי לשמר את התורה.

את אחד הכללים היותר מפורסמים על אודות הגדרת כחם של חז"ל, טבע הט"ז (או"ח סימן תקפ"ח ס"ק ה'; יו"ד סימן קי"ז ס"ק א'), כי חכמים אינם גוזרים לאסור על דבר שהותר בתורה במפורש [ראה בהרחבה מאורות הדף היומי בבא בתרא דף ס/ב, מאמר "יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה" - באלו אופנים?].

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.

2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

כיצד אסרו פת נכרי? אחרונים רבים מקשים, היאך אסרו חז"ל פת נכרי, אחר שבתורה נאמר, "לא יבוא עמוני ומואבי בדבר ה'". על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים!" הרי שפת נכרי מותרת.

כיצד אסרו הלוואה בריבית לנכרי? בספר פני מבין לרבי נתנאל פריד, מתייחס לשאלה זו תוך הזכרת שאלה דומה שהקשה החוות יאיר. תורתנו קובעת "לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך" - לנכרי הלווה בריבית וליהודים לא. ובכל זאת גזרו חכמים שלא להלוות לנכרי בריבית, בניגוד גמור לכללו של הט"ז!

איסור עצמי ואיסור כסייג לאיסור אחר: על שאלה זו משיב החתם סופר (ש"ת יו"ד סימן ק"ט), כי יש להבדיל בין איסור מפני עצם הדבר לבין איסור הנועד לגזור דברים אחרים. כלומר, אם חז"ל היו רוצים לאסור על ריבית לנכרי כדי לגזור ולהוסיף סייגים לאיסור ריבית, אכן לא היו יכולים לעשות כן, אחר שהתורה כתבה מפורשות כי הדבר מותר. אולם, חז"ל קבעו איסור זה כדי להתרחק מן הגויים לבל נלמד ממעשיהם, סייג זה אינו בדיני ריבית אלא מסיבות אחרות לחלוטין, וכח זה נמסר בידם לגזור גם על דברים שהתירה התורה במפורש.

לאור דברי החתם סופר כותב הפני מבין, הן גם איסור אכילת פת נכרי אינה מטעמי כשרות אלא כדי שלא יתקרבו אל הנכרים ואין בכך כל קושייה על דברי הט"ז.

בש"ת גנזי יוסף (סימן ע"ז אות ג', וסימן קמ"ב) תמה על עצם השאלה, וכי כתוב בתורה שבני ישראל היו אוכלים לחם זה? הפסוק רק מלין על כך שבנבלותם לא קידמו את בני ישראל בלחם ובמים... אין, איפוא, פסוק מפורש על כך שמותר לאכול פת נכרי.

דף עו/ב שאל עליו אם ראוי לבא בקהל

מדוע היתה רות - מואביה?

הנידון על אודות כשרותו של דוד המלך לבוא בקהל, התמיהה את המהרי"ט.

אמת. דוד צאצאה של רות. אך מי הוא שקבע כי רות מואביה היתה?

מוצאה של רות משושלת בלק מלך מואב, כמבואר במקומות אחדים (סוטה מז/א, נזיר כא/ב, הוריות ב/ב). בלק זה, לא מואבי שורשי היה, אלא מנסיכי מדיין, שעלה לגדולה בארץ מואב והתמנה בה למלך. נכד היה לבלק, בן בנו, עגלון שמו. רות היתה בתו של עגלון.

רות לא היתה, איפוא, 'מואביה'!

אף אם יוכח כי אשת בלק ונשות בניו אחריו היו מואביות, אין בכך כלום, שהרי קיים כלל, כי "באומות הלך אחר הזכר".

[יש שערערו על ההנחה כי בלק לא היה מואבי. אין מבואר אלא שהיה מנסיכי מדיין, אולם יתכן שרק מאמו היה מדייני, ואצלם לא היה ראוי למלוך כי הם היו הולכים אחר האם. חושן יוסף, למהר"י ענגיל אות רל"ט].

בחידישויו למסכת קידושין (כז/א) מיישב המהרי"ט תמיהה זו בשתי דרכים.

בשעה שניתן האיסור "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'", כבר מלך בלק המדייני במואב, והאיסור כלל את כל מי שנכלל באומה המואבית בה בעת.

זאת ועוד, טעמו של איסור זה הוא מפני שבני עמון ומואב לא קידמו את בני ישראל בלחם ובמים, וכן על כך ששכרו את בלעם לקלל את ישראל. שני הטעמים הללו שייכים, בראש ובראשונה, לבלק עצמו. המלך הוא האחראי על מנהגי הממלכה, קידום האורחים וכדומה. שכירת בלעם, הרי נעשתה על ידי בלק עצמו, הוא ולא אחר (ועיין גם בספרו על התורה צפנת פענת, בלק, דרוש א).

ישובים נוספים נאמרו לתמיהה זו.

היו שהצביעו על רש"י בסוגייתנו (עח/ב), מדבריו עולה כי הכלל "באומות הלך אחר הזכר" אינו מתייחס לדיני יוחסין והיתר בקהל, אלא אך לגבי איסור "לא תחיה כל נשמה", האיסור להחיות את שבע האומות שהתגוררו בארץ ישראל. יתכן, איפוא, כי נשותיהם של בלק ובניו היו מואביות ומכאן נבע הנידון על אודות כשרותו של דוד לבוא בקהל (ראה אור שמח הלכות איסורי ביאה פרק י"ב הלכה י"ט), ועיין בירושלמי יעקב כאן החולק על כך).

יש לציין, כי יש אומרים שרות לא היתה בת בנו של עגלון מלך מואב, אלא בת בתו. כמו כן, לא מבני בלק באה, אלא מבנותיו (פסקי תוספות סוטה אות נו).

נראה, ששני חלקים אלו מתבטאים בשני חלקי המילה החיתוך והפריעה. החיתוך בא להסרת הערלה והפריעה - להוספת קדושה (בית הלוי, לך לך).

דף עא/ב אלא לאו לפריעה

צדקה בברית מילה

עניין גדול הוא לבעל הברית לתת צדקה לעניים. אמרו רומזי רמזים: 'מילה' (85) ו'פריעה' (365) עולים יחד - ת"ן (450) לאמור: תן צדקה לעניים. ועל כך המליצו: מל ולא פרע - חובו לעניים - כאילו לא מל... (אוצרות המילה, 488, בשם שערי שמעון).

דף עב/א רוח צפונית

איך ידע דוד מה שלא ידע משה?

במסכת ברכות (ג/ב) נאמר, כי משה רבינו לא ידע אימתי חצות הלילה, אך דוד המלך ידע זאת על ידי שתלה כינור מעל מיטתו ובחצות הלילה בדיוק נשבה רוח צפונית והרעידה את מיתרי כינורו. וכי משה רבינו לא היה יכול לכוון את שעת חצות על פי הרוח הצפונית?

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל יישב זאת באופן הבא. נאמר בגמרתנו, כי בזמן שישראל היו במדבר הם לא מלו את עצמם, משום שרוח צפונית אינה נושבת אלא בחצות הלילה שהוא עת רצון. מפירושו של רש"י עולה, כי שעת חצות הפכה לעת רצון. החל ממכת בכורות שאירעה בחצות הלילה. אין, איפוא, לתמוה מדוע משה רבינו לא ידע את שעת חצות לפי הרוח צפונית, שהרי היה זה לפני מכת בכורות, ולא היתה כלל רוח צפונית בחצות הלילה בדיוק...

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובדאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ג קניבסקי זצוק"ל הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764*

לעילוי נשמת
מרת **חווה פרנצי מאיר** ע"ה
ב"ד שמעון הירשברגר הי"ד נלב"ע ט"ו אייר תשע"ג
תנצב"ה
הונצחה ע"י חתנה ובתה
מאיר ורחל ווינגר - קדומים

צעילוי נשמת
הר"ר **זלמן פנחס מובשובסקי** ז"ל
ב"ד חיים זאב ז"ל נלב"ע ט"ו באייר תשע"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת
הר"ר **מאיר סנד** ז"ל
ב"ד בן ציון ז"ל נלב"ע י"ד באייר תשמ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידינו ממש' **סנד** שיחיו